

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

تحریر آموزه‌های مهدویت در جریان‌های انحرافی

محمد شهبازیان

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، درگرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۹	پیشینه
۲۳	فصل اول: کلیات
۲۳	تبیین مفاهیم
۲۳	۱. تحریف
۲۵	تفاوت تصحیف و تحریف
۲۶	اقسام تحریف
۲۶	الف) تحریف لفظی
۲۶	یکم. تحریف در حرکات و اعراب کلمه
۲۷	دوم. تحریف در حروف کلمه
۲۷	سوم. تحریف با تعویض کلمات
۲۸	چهارم. تحریف موضعی با تقدیم و تأخیر
۲۸	پنجم. (تحریف به نقیصه)
۲۹	ششم. تحریف به زیاده
۲۹	ب) تحریف معنوی
۳۰	یکم. تحریف در معنای کلمه
۳۰	دوم. تحریف در تطبیق ناصحیح و مراد گوینده
۳۰	- بیان مصداق کاملاً اشتباه
۳۱	- حداکثری گرفتن و عمومیت دادن به مصداق
۳۲	- حداقلی گرفتن مصادیق و منحصر نمودن آن

۳۴. مهدویت _____ ۲
۳۵. جریان‌های انحرافی _____ ۳
۳۵. الف) جریان _____
۳۵. ب) انحراف _____
۳۶. بسترهای ظهور و رواج تحریف _____
۳۷. ۱. جهل و عوام زدگی در دین _____
۴۰. ۲. تعصب و تحجرگرایی _____
۴۱. ۳. روحیه اباحه‌گری و فرار از تکلیف _____
۴۲. ۴. شخصیت زدگی و اندیشه پرستی _____
۴۵. ۵. تقلید از متخصصین عوام! _____
۴۸. ۶. دوری از اهل علم و فقها _____
۵۲. ۷. عدم توجه به نقل روایات از منابع کهن معتبر _____
۵۶. ۸. ترویج فراحس‌گرایی در برابر نص‌گرایی _____
۵۷. ۹. سکوت اهل علم در برابر انحرافات _____
۵۸. شیوه‌های ایجاد تحریف _____
۵۸. ۱. جعل _____
۵۸. الف) جعل کامل _____
۵۹. ب) افزودن عبارتی به متن _____
۶۰. ۲. تقطیع و پاره حقیقت گویی _____
۶۰. ۳. ترجمه و برداشت غلط _____
۶۱. ۴. جابجایی در کلمات _____
۶۲. ۵. تلفیق مطالب پراکنده و ارائه کل یکپارچه اما موهوم _____
۶۳. ۶. باز نمایی کلی صحیح و بیان مصداق بی‌ارتباط _____
۶۳. ۷. استناد به روایت و حذف عوامل صدور آن _____
۶۳. پیامدهای تحریف _____
۶۴. راه‌های شناخت تحریف و مقابله با آن _____
۶۵. ۱. قرآن _____
۶۵. ۲. روایات هم معنا و منابع معتبر _____
۶۶. ۳. فقها و عالمان دینی _____

- فصل دوم: تحریف در اصطلاحات مرتبط با مهدویت ۶۹
- مقدمه ۶۹
- ذکر نام ائمه شیعه و انحصار عدد ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ۶۹
۱. عدم ذکر ائمه دوازده گانه ۷۵
- پاسخ اول. روایت های ائمه دوازده گانه از اهل سنت ۷۶
- اشکالی از زیدیه بر این استدلال ۸۶
- پاسخ دوم. منبعی کهن از اهل سنت و اعتراف به وجود نص ۸۹
- پاسخ سوم. استمرار سنت وصایت ۹۰
- پاسخ چهارم. حدیث ثقلین و استمرار نص امامت ۹۳
- جمع بندی ۹۶
۲. عدم انحصار اوصیای حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در عدد دوازده ۹۷
- آخرالزمان ۱۰۰
۱. معنای لغوی و اصطلاحی واژه «آخر الزمان» ۱۰۰
۲. محدوده آخر الزمان ۱۰۴
- آخرالزمان در نگرش بهائیان ۱۰۷
- اشتباه مشابه در گروهک احمد بصری ۱۱۰
- فقیه و فقاقت در عصر غیبت ۱۱۱
۱. تمسک به احادیث دروغین ۱۱۷
- الف) استناد احمد اسماعیل به حدیثی جعلی در خطبه حج خود ۱۱۸
- ب) جعل سخن ابن عربی به نام امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ!! ۱۲۱
- ج) جعلی دیگر از سخن ابن عربی به نام امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ ۱۲۲
- د) تمسک به حدیث جعلی دیگر از ابوالحسن مرندی ۱۲۲
- ه) جعلی دیگر علیه فقها از علی محمد شیرازی ۱۲۳
- و) مقابله امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ با اهل فتوی ۱۲۴
۲. اتهامی بی دلیل به فقها ۱۲۹
۳. تحلیل غلط از برخی روایات ۱۳۱
۴. بافته هایی علیه فقها ۱۴۰
- قائم ۱۴۵
۱. قیام و ظهور بعد از فراموشی یاد ۱۴۸

۱۴۹. ۲. قیام در ملکوت برای خونخواهی امام حسین علیه السلام _____
۱۴۹. ۳. قیام به حق _____
۱۵۰. الف) واقفیه _____
۱۵۵. ب) بابت و بهائیت _____
۱۵۸. ج) احمد اسماعیل بصری مدعی یمانی عراق _____
۱۵۹. ۱. ویژگی‌های جسمی قائم _____
۱۶۰. الف) توجه به ویژگی‌های چهره در حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم _____
۱۶۱. یکم. ابیض و اسمر _____
۱۶۲. دوم. ابروان پیوسته یا باز _____
۱۶۴. ب) توجه به ویژگی‌های ذکر شده در مورد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه _____
۱۶۴. یکم. گندمگون یا سفید بودن چهره _____
۱۶۴. دوم. ابروان پیوسته یا باز _____
۱۶۴. سوم. چشمانی درشت یا ریز _____
۱۶۵. ۲. استناد به روایات واقفیه _____
۱۶۸. اشکال احمد اسماعیل به شیخ طوسی _____
۱۷۰. پاسخ به اشکال احمد اسماعیل بصری _____
۱۷۵. د) علیرضا پیغان _____
۱۷۵. یکم. خروج قائم از زندان دستگرد _____
۱۷۸. دوم. خروج قائم از قم _____
۱۸۰. - کتاب انوار المشعشعین _____
۱۸۰. - بررسی خلاصه البلدان _____
۱۸۴. - کتاب مونس الحزین و تاریخ قم _____
۱۸۸. انتظار _____
۱۹۱. ۱. عدم فعالیت و زمینه‌سازی در دوران غیبت _____
۱۹۳. در مورد روایت اول و پیر شدن زمین از ظلم و جور _____
۱۹۵. در مورد روایت دوم و سوم _____
۱۹۷. الف) امام خمینی رحمته الله علیه _____
۱۹۹. ب) مقام معظم رهبری آیت الله خامنه‌ای _____
۲۰۰. ۲. ایجاد گناه در دوران غیبت _____

_____	مهدی	۲۰۱
_____	۱. معنای مهدی	۲۰۳
_____	۲. تحریف‌های صورت گرفته در واژه (مهدی)	۲۰۵
_____	الف) مهدی شخصی و نوعی	۲۰۵
_____	اسماعیلیه و زیدیه؛ مهدویت نوعی یا شخصی؟	۲۱۱
_____	یکم. زیدیه	۲۱۱
_____	دوم. اسماعیلیه	۲۱۴
_____	فرقه‌ها و مهدویت نوعی	۲۱۸
_____	دسته اول: قائلان به عدم تولد حضرت مهدی <small>عجل الله تعالی فرجه الشریف</small>	۲۱۹
_____	مهدویت در نگاه بابیه و بهائیت	۲۲۱
_____	دسته دوم: قائلان به تولد حضرت مهدی <small>عجل الله تعالی فرجه الشریف</small>	۲۲۷
_____	یکم. نوربخشیه	۲۲۷
_____	دوم. مهدی. پ	۲۳۱
_____	سوم. غلام رضات. د	۲۳۲
_____	نقد و بررسی دیدگاه‌های مذکور	۲۳۳
_____	ب) تعدد مهدی در روایات	۲۳۵
_____	یکم. مشعشعیان	۲۳۵
_____	دوم. احمد اسماعیل بصری	۲۳۸
_____	- روایت مفضل بن عمر	۲۳۹
_____	- روایت حذلم بن بشیر	۲۴۱
_____	- بیعت مهدی با مهدی!	۲۴۴
_____	فصل سوم: تحریف در معیارهای شناخت امام	۲۴۷
_____	مقدمه	۲۴۷
_____	نص	۲۴۹
_____	وصیت	۲۶۴
_____	کارآمدی وصیت در نقد فرقه‌های گذشته	۲۶۸
_____	معجزه	۲۷۰
_____	۱. اثبات معجزه بودن یک عمل خارق العاده	۲۷۴

۲۷۵. ۲. عدم معجزه بودن خبر از اسرار زندگی _____
۲۷۶. ۳. هم خوانی ادعاهای یک مدعی با شرع و عقل _____
۲۷۹. فصل چهارم: تحریف در ویژگی‌های امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف _____
۲۷۹. ویژگی‌های شخصی _____
۲۷۹. ۱. شمایل _____
۲۸۰. ۲. نام و نسب _____
۲۸۲. الف) مهدی موعود همان عیسی بن مریم علیه السلام است _____
۲۸۵. ب) مهدی از فرزندان عباس عموی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله است _____
۲۸۸. ج) مهدی از فرزندان عمر خلیفه دوم است _____
۲۸۹. د) نام مهدی موعود علیه السلام، محمد بن عبدالله می باشد _____
۲۹۸. ه) نام موعود علی محمد است _____
۲۹۸. یکم. اسم‌ه اسم علی و انا تحت رجليه _____
۲۹۹. دوم. مهدی موعود دارای دو اسم است _____
۳۰۱. ویژگی‌های شخصیتی _____
۳۰۱. ۱. علم _____
۳۰۳. الف) گمانه عدم ضرورت علم امام به احکام دین _____
۳۰۵. ب) گمانه گرفتن علم از آسمان به جای منابع روایی _____
۳۱۰. ج) اشتباه در قرائت و نوشتار _____
۳۱۱. یکم. علی محمد شیرازی _____
۳۱۳. دوم. احمد اسماعیل بصری _____
۳۱۳. - سوء برداشت از آیات مرتبط به تبلیغ حضرت موسی علیه السلام _____
۳۱۶. - سوء برداشت از سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله _____
۳۱۸. - سوء برداشت از قرائت امام صادق علیه السلام _____
۳۲۳. - ادعای عدم تغییر معنا با اشتباهات نحوی احمد اسماعیل _____
۳۲۴. ۲. عصمت _____
۳۲۷. الف) علی محمد شیرازی _____
۳۲۸. ب) علی رضا پیغان _____
۳۳۰. ج) حسین پره‌نر _____

- ۳۳۲ _____ پ. مهدی.
- ۳۳۵ _____ ه. احمد اسماعیل بصری.
- ۳۳۶ _____ استدلال مدعیان.
- ۳۴۳ _____ فصل پنجم: تحریف در رخدادها و حوادث مرتبط با ظهور.
- ۳۴۳ _____ نشانه‌های ظهور.
- ۳۵۰ _____ ۱. جعلیات در نشانه‌های ظهور.
- ۳۶۰ _____ ۲. تحریف و تطبیق‌های ناروا.
- ۳۶۶ _____ ظهور و قیامت.
- ۳۶۶ _____ ۱. اسماعیلیه.
- ۳۷۰ _____ ۲. بهائیت.
- ۳۸۱ _____ مکان ظهور.
- ۳۸۳ _____ ۱. کرعه.
- ۳۸۵ _____ ۲. مغرب.
- ۳۸۶ _____ ۳. سرداب سامراء.
- ۳۸۷ _____ ۴. حکومت جهانی.
- ۳۹۳ _____ ۵. رجعت.
- ۳۹۵ _____ دو نکته.
- ۳۹۵ _____ ۱. برداشت اشتباه از کلام شیخ مفید درباره رجعت.
- ۳۹۸ _____ ۲. اشتباهی در بیان دیدگاه سید محمد صدر.
- ۳۹۹ _____ الف) ادعای عدم هم‌زمانی رجعت با دوران ظهور.
- ۴۱۰ _____ ب) ادعای باطل رخداد رجعت در عالمی دیگر بین زمین و آسمان.
- ۴۱۰ _____ یکم. شیخیه.
- ۴۲۴ _____ دوم. احمد اسماعیل بصری.
- ۴۳۲ _____ ج) ادعای باطل رجعت به مثل ومشابه؛ نه حقیقت افراد گذشته.
- ۴۳۲ _____ یکم. بهائیت.
- ۴۳۳ _____ دوم. احمد اسماعیل بصری.
- ۴۳۷ _____ کتابنامه

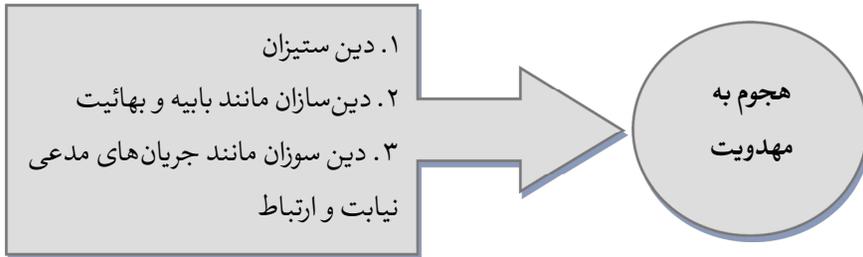
مقدمه

در طول تاریخ بشر، خدای متعال بر خود لازم دیده تا با عرضه آموزه‌های نجات بخش و رحمانی خود، بشر را از جهل به سوی علم و از ظلمت به سوی نور هدایت نماید. این مهم در قالب مجموعه‌ای مدون توسط انبیاء الهی، اوصیای آنان و عالمان دینی ابلاغ و تبیین گردیده و نام دین را بر آن نهاده‌اند. لکن این مهم در طی تاریخ از جانب افرادی مورد هجوم بوده و آنان تلاش نموده تا نور هدایت الهی را خاموش نمایند. این افراد را می‌توان در قالب افرادی دین ستیز، دین ساز و دین سوز تقسیم نمود. چرا که برخی (دین ستیزان) در اساس اعتقاد به دین تردید داشته و برخی دیگر (دین سازان) اگر چه دین را لازم دانسته‌اند اما آنچه را تبلیغ می‌کنند که از نهاد قلب و ذهن خودشان بافته و به دروغ صبغه الهی بدان می‌دهند و دیگرانی دیگر (دین سوزان) در ظاهر گسترش دهنده دین مشخص و پایبند به آموزه‌ای بر گرفته از نبی الهی هستند اما در واقع نام آن دین را یدک کشیده و تحلیل‌های ناروا و موافق با تمایلات خود را به پیروان جاهل ارائه می‌دهند.

هجوم به دین

مهدویت و موعود باوری نیز که از مهم‌ترین آموزه‌های دینی محسوب می‌گردد دستاویز این سه دسته بوده و تلاش در انزوا و انحراف آن صورت پذیرفته است.

البته نباید غفلت نمود که در این مسیر، دلسوزی ناشیانه افرادی را می‌توان برشمرد که اگر چه دوستدار دین خدا هستند اما با انتخاب حرکتی اشتباه و تهی از عقلانیت و معرفت دینی، بستری جهت نهادینه شدن تفکرات انحرافی سه دسته مذکور می‌باشند. نام این دسته را می‌توان سهل‌اندیشان مهدوی و یا به تعبیر امام صادق علیه السلام دینداران دهن‌بینی دانست^۱ که جهل مقدسشان و بالی برگردن دین گردیده و دینداران را به سمت دریایی خروشان اما بی‌گذار می‌کشانند. چرا که نهایتِ گفتار آنان، جز غرق شدن دوست داران آموزه‌های مهدوی در تصورات خود ساخته و یا دام شیادان دین‌سوز و دین‌ساز نمی‌باشد.

نکته‌ای دیگر که باید بدان توجه داشت این است که گروه‌های مذکور یکی از مهم‌ترین ابزار خود را تغییر در محتوا و مبانی دین و آموزه‌های مهدویت قرار داده و تلاش می‌کنند تا به تعبیر قرآن تعدی^۲ و دوری از آموزه‌های اصیل را سرلوحه خود قرار دهند. حضرت علی علیه السلام در بیانی پیرامون تحریف می‌فرمایند:

سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ شَيْءٌ أَحَقُّ مِنَ الْحَقِّ وَلَا أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ وَلَا أَكْثَرَ مِنَ الْكُذِبِ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى وَرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ لَيْسَ عِنْدَ أَهْلِ ذَلِكَ الزَّمَانِ سِلْعَةٌ أَبْوَرُ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تَلَّي حَقَّ تِلَاوَتِهِ وَلَا سِلْعَةٌ أَنْفَقَ بَيْعًا وَلَا أَعْلَى ثَمَنًا مِنَ الْكِتَابِ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ^۳.

۱. الغيبة، ص ۲۲، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ دَخَلَ فِي هَذَا الدِّينِ بِالرِّجَالِ بِالرِّجَالِ أَخْرَجَهُ مِنْهُ الرِّجَالُ كَمَا أَدْخَلُوهُ فِيهِ وَ مَنْ دَخَلَ فِيهِ بِالْكِتَابِ وَ السُّنَّةِ زَالَتِ الْحِبَالُ قَبْلَ أَنْ يَرُودَ.

۲. نساء، آیه ۱۴. ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾.

۳. الکافی، ج ۸، ص ۳۸۷. اهل سنت نیز از پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چنین نقل کرده‌اند:

أَكْثَرُ مَا تَخَوَّفَ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي رَجُلٌ يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ يَضَعُهُ عَلَى غَيْرِ مَوَاضِعِهِ وَ رَجُلٌ يَرَى أَنَّهُ أَحَقُّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَيْرِهِ.

ولی بدانید که به زودی پس از من زمانی بر شما بیاید که در آن زمان چیزی پوشیده‌تر از حق و آشکارتر از باطل و زیادتر از دروغ بر خدای تعالی و رسولش ﷺ نیست. و در نزد مردم آن زمان بی‌ارزش‌ترین متاع کتاب خدا است در صورتی که آن طور که باید و شاید خوانده شود (و بهمان گونه که منظور خدا است تفسیر گردد) و هیچ متاعی هم باز پرمشتری‌تر و گرانقیمت‌تر از همان کتاب خدا نیست در صورتی که آیاتش از جاهای خود تحریف و تغییر یابد (و بسود دنیا داران و بر طبق میل زمامداران بناحق تفسیر گردد).

این خطر را امیرالمومنین علیه السلام در جای دیگر چنین گزارش نموده‌اند.

إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَ بَاطِلًا وَ صِدْقًا وَ كَذِبًا وَ نَاسِخًا وَ مَنْسُوخًا وَ عَامًّا وَ خَاصًّا
وَ مُحْكَمًا وَ مُتَشَابِهًا وَ حِفْظًا وَ وَهْمًا وَ قَدْ كُذِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى عَهْدِهِ حَتَّى قَامَ
خَطِيبًا فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ كَثُرَتْ عَلَى الْكُذَابَةِ فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ
النَّارِ ثُمَّ كُذِبَ عَلَيْهِ مِنْ بَعْدِهِ.

همانا نزد مردم حق و باطل و راست و دروغ و ناسخ و منسوخ و عام و خاص و محکم و متشابه و خاطره درست و نادرست همه هست و در زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله مردم بر حضرتش دروغ بستند تا آن که میان مردم به سخنرانی ایستاد و فرمود: «ای مردم همانا نسبت دهندگان کلام دروغ بر من زیاد شده‌اند هر که عمداً بمن دروغ بزند باید جای نشستن خود را دوزخ داند.» سپس بعد از او هم بر او دروغ بستند.

در پرسش فیض بن مختار از امام صادق علیه السلام پیرامون علت اختلاف در برخی روایات و برداشت‌های متناقض از دین، امام صادق علیه السلام از تحریف راویان شکوه نموده و می‌فرمایند:

يَا فَيْضُ! إِنَّ النَّاسَ أَوْلَعُوا بِالْكَذِبِ عَلَيْنَا... وَ إِنِّي أُحَدِّثُ أَحَدَهُمْ بِالْحَدِيثِ فَلَا يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِي حَتَّى يَتَأَوَّلَهُ عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ، وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ لَا يَظْلُمُونَ بَحْدِيثِنَا وَ بَحْبِنَا مَا عِنْدَ اللَّهِ وَ إِنَّمَا يَظْلُمُونَ الدُّنْيَا.

بیشترین نگرانی من بعد از خود بر اتمم این است که مردی قرآن را تاویل ناروا برده و در غیر معنای خود قرار دهد و مردی دیگر گمان داشته باشد که او بر این امر محق بوده و بر دیگران تقدم دارد.

ای فیض! مردمانی هستند که حرص در دروغ بستن به ما دارند... گاهی برای یک نفر از آنان سخنی می‌گویم اما هنوز از نزد من خارج نشده در سخن تصرف کرده و آن را تحریف می‌کند. و علتش آن است که این افراد به خاطر علاقه و محبت به ما سخنمان را یاد نمی‌گیرند بلکه برای کسب مال دنیا و گذران معیشتشان نزد ما می‌آیند.

یونس بن عبدالرحمن در عبارتی دیگر گزارش می‌دهد که با حضور غالیانی دروغ گو در دوران امام صادق علیه السلام برخی از روایات دستخوش تغییرات شده‌اند و مفاهیمی غیر از آموزه‌های اصیل و معتبر را ترویج داده‌اند. او در پاسخ به سوالی که چرا در پذیرش روایت‌ها سخت‌گیری نموده و هر روایتی را نمی‌پذیرد، می‌گوید:

وَافِيْتُ الْعِرَاقَ فَوَجَدْتُ بِهَا قِطْعَةً مِنْ أَصْحَابِ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام وَ وَجَدْتُ أَصْحَابَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُتَوَافِرِينَ فَسَمِعْتُ مِنْهُمْ وَ أَخَذْتُ كُتُبَهُمْ، فَعَرَضْتُهَا مِنْ بَعْدِ عَلِيِّ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام فَأَنْكَرْتُ مِنْهَا أَحَادِيثَ كَثِيرَةً أَنْ يَكُونَ مِنْ أَحَادِيثِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَقَالَ لِي: إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ كَذَبَ عَلَيَّ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الْخَطَّابِ! وَ كَذَلِكَ أَصْحَابُ أَبِي الْخَطَّابِ يَدُسُّونَ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ إِلَى يَوْمِنَا هَذَا فِي كُتُبِ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ^۱.

به عراق آمدم و در آن جا تعدادی از اصحاب امام باقر علیه السلام و یاران بسیاری از امام صادق علیه السلام را ملاقات کردم. از آن‌ها احادیث را شنیدم و کتاب‌هایی را که نگاشته بودند دریافت کردم. سپس آن‌ها را خدمت امام رضا علیه السلام ارائه کردم و ایشان پس از ملاحظه، روایت‌های بسیاری را منکر شده و آن‌ها را متعلق به امام صادق علیه السلام ندانستند. و فرمودند: ابو الخطاب به امام صادق علیه السلام دروغ بسته است. خدا ابو الخطاب را لعنت کند! همچنین یاران ابوالخطاب این روایت‌های غیر معتبر را در کتاب‌های یاران امام صادق علیه السلام وارد نمودند.

این تحریف‌ها و تغییرات را می‌توان در انگیزه‌های مختلف مانند اثبات ادعاهای انحرافی^۲، ایجاد ضعف در عقاید مذهب مقابل و تخریب چهره‌های شاخص در یک جریان

۱. اختیار معرفة الرجال، ص ۲۲۴.

۲. کتاب سلیم، ج ۲، ص ۶۳۴.

عنوان نمود.^۱ در این میان فرقه‌های انحرافی و مدعیان دروغین سهم به سزائی در گسترش اشعار بدکیشی و تحریف مبانی مهدویت داشته و در طی تاریخ بر آتش آن دمیده‌اند. مجریان این عمل شیطانی در گذشته را می‌توان امویان، خوارج، غالیانی مانند ابوالخطاب و مغیره بن سعید، واقفیه، اسماعیلیه و زیدیه عنوان کرد و در دوره معاصر نیز گروه‌های انحرافی همانند حروفیه، نقطویه، بابیه، بهائیه و غیره را ذکر نمود.

امام باقر علیه السلام از تغییر روایات وارد شده در بیان فضیلت‌های امیرالمومنین علی علیه السلام، به نام دیگر صحابه نام برده^۲ و امام حسن عسکری علیه السلام از گروهی دشمنان اهل بیت علیهم السلام یاد می‌کند که روایت‌های صحیح را تبدیل کرده و با تغییر در متن به دنبال عیب جویی بر شیعه هستند.^۳ در زمان نایبان خاص امام مهدی علیه السلام تعدادی از افراد با تصرف در مفاهیم دینی به انحراف جامعه شیعی و اسلامی دامن زده و این آشفتگی گاهی توسط برخی از معتمدین و بزرگان یاران ائمه علیهم السلام فراگیر می‌گردید. در این میان می‌توان به افرادی مانند ابن‌ابی عزافر معروف به شلمغانی اشاره نمود که اگر چه برخی کتب او مرجعی برای حل مشکلات فقهی شیعیان بوده است و این فرد از فقهای شیعه ذکر گردیده اما در اواخر عمر دچار انحراف عقیدتی شده و ادعاهای کفرآمیزی را مطرح نموده است.^۴ شیخ طوسی نیز در کتاب الغیبه به مواردی اشاره نموده و تلاش در نقد کتاب (فی نصره الواقفة)^۵ تالیف أبو محمد علی بن أحمد العلوی الموسوی^۶ دارد که روایات مطابق با عقیده واقفیه را جمع‌آوری نموده است.^۷

۱. الاحتجاج، ج ۲، ص ۴۵۸. برای دیدن مطالب بیشتر ر.ک: مقاله (تحریف در حدیث، عوامل و پیامدها)

سید علی دلیری، فصلنامه علمی پژوهشی کتاب‌قیم، ش ۱۱.

۲. کتاب سلیم، ج ۲، ص ۶۳۴.

۳. الاحتجاج، ج ۲، ص ۴۵۸. جهت مطالعه بیشتر درباره تحریف دین ر.ک امام‌شناسی، ج ۱۸، ص ۲۸۶.

نقش ائمه در احیای دین، ج ۱، ص ۳۹۷.

۴. فهرست نجاشی، ص ۳۷۹.

۵. البته احتمال می‌رود نام کتاب این نباشد و توصیف شیخ طوسی از محتوای آن مراد بوده است.

۶. در مورد این فرد اطلاعاتی پیدا نکردیم.

۷. الغیبه، ص ۴۳ و ۵۴.

همچنین گزارش می‌دهند که زیاد بن مروان قندی از بزرگان واقفیه بوده و با ایجاد نقص در عبارت روایتی، دست به تحریف زده است تا ولایت امام رضا علیه السلام و خیانت کاری خود را پوشش دهد.^۱ در زمان کنونی نیز جریان‌هایی انحرافی سعی در به انزوا کشیدن فرهنگ مهدوی داشته و با دست کاری در متن و مفهوم روایت‌های وارد شده تلاش در استمرار تبعیت از شیطان را به عهده گرفته‌اند.

از این روی ضرورت دارد تا با شناخت صحیح از اعوجاج و انحرافات فکری وارد شده و شناخت تولید کنندگان و ترویج دهندگان آن، راه مستقیم را تشخیص داده و عبرتی برای جریان‌های انحرافی معاصر بگیریم. حضرت علی علیه السلام می‌فرمایند:

وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الرُّشْدَ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَرَكَهُ وَ لَمْ تَأْخُذُوا بِمِيثَاقِ الْكِتَابِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَقَضَهُ وَ لَنْ تَمْسُكُوا بِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَبَدَهُ وَ لَنْ تَتْلُوا الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي حَرَفَهُ... وَ لَنْ تَعْرِفُوا التَّقْوَى حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَعَدَى فَإِذَا عَرَفْتُمْ ذَلِكَ عَرَفْتُمْ الْبِدْعَ وَ التَّكْلِيفَ وَ رَأَيْتُمْ الْفِرْيَةَ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ وَ التَّحْرِيفَ لِكِتَابِهِ وَ رَأَيْتُمْ كَيْفَ هَدَى اللَّهُ مَنْ هَدَى.^۲

و بدانید که شما رشد و صواب را نتوانید شناخت تا بشناسید کسی که تارک و مخالف آن است و نتوانید بعهد و میثاق قرآن بچسبید تا آن کسانی که آن را نقض کرده و شکسته‌اند بشناسید و بدان تمسک ندارید تا آن کسی را بشناسید که آن را پشت سر انداخته است و هرگز قرآن را چنانچه شاید و باید نخوانید تا آن کسی که آن را تحریف نموده بشناسید... و هرگز تقوا و پرهیزکاری را تشخیص ندهید تا کسی که از حق تجاوز کرده بشناسید و چون این مطالب را فهمیدید بدعتها و اموری که پذیرش آن سنگین و غیر منطقی باشد را می‌توانید بفهمید و می‌توانید بدانید که به خدا و رسولش افتراها بسته‌اند و قرآن را تحریف کرده و از مجرای خود به در برده‌اند و می‌دانید که چگونه خداوند هدایت کرده است آن‌ها را که هدایت یافته‌اند.

۱. الغیبة، ص ۶۸.

۲. الکافی، ج ۸، ص ۳۹۰.

در این عبارت شریف حضرت علی علیه السلام از باب قاعده (ماهیت اشیاء با مقایسه ضدشان مشخص می‌گردد)^۱ اهمیت بحث تحریف شتاسی را متذکر شده‌اند.

امام باقر علیه السلام نیز در توصیه خود به سعد بن عبدالملک معروف به سعد الخیر^۲ فرموده‌اند:

فَاعْرِفْ أَشْبَاهَ الْأَخْبَارِ وَ الرَّهْبَانَ الَّذِينَ سَارُوا بِكِتَابِ الْكِتَابِ وَ تَحْرِيفِهِ... ثُمَّ اعْرِفْ أَشْبَاهَهُمْ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الَّذِينَ أَقَامُوا حُرُوفَ الْكِتَابِ وَ حَرَفُوا حُدُودَهُ.^۳

تو همکاران اخبار یهود و رهبان نصاری را در میان مسلمانان بشناس که کتاب خدا را نهان می‌دارند و تحریف می‌کنند... سپس بشناس همکاران آن‌ها را در این امت آن کسانی که الفاظ و عبارات قرآن را زنده میدارند و حدود و مقررات حقیقی آن را تحریف و تغییر می‌دهند و بر خلاف تفسیر و تطبیق می‌کنند.

پیشینه

در میان بزرگان دین و اصحاب شیعه، با بیان اشتباهات افراد یا کتب آن‌ها، بدین مهم پرداخته‌اند؛ که تحلیل‌های شیخ طوسی در نقد کتاب پیش گفته^۴ پیرامون حقانیت فرقه واقفیه، گواهی بر این مدعاست. تلاش عالمان دینی و محققان معاصر نیز بر این بوده است تا با تبیین صحیح مفاهیم دینی و مستندات آن، راه را بر بد اندیشان سد نموده و دین را از انحراف پیراسته کنند. برخی از این نگاشته‌ها به صورت کلی به تبیین علوم حدیث یا روایت‌ها پرداخته و عوامل تحریف را در میان مباحث خود طرح کرده‌اند. در این باره می‌توان به کتاب‌هایی مانند الرعاية فی علم الدراية شهید ثانی، الرواشح السماویة سید محمد باقر میرداماد، الاخبار الدخیلة محمد تقی تستری، ترجمه جلد سیزده بحار الانوار با عنوان

۱. (تعرف الاشیاء بأضدادها).

۲. این فرد فرزند عبدالملک بن عبدالعزیز اموی بوده و در ملاقاتی با امام باقر علیه السلام از این که جزو امویان بوده و شجره ملعونه دانسته شده‌اند ابراز ناراحتی و شکوه می‌نماید. امام باقر علیه السلام او را دل‌داری داده و او را خارج از امویان فاسق دانسته و با عنوان (منا اهل البیت) از او یاد می‌کند. رک: *مرآة العقول*، ج ۲۵، ص ۱۱۳.

۳. *الکافی*، ج ۸، ص ۵۴.

۴. مراد کتاب نصره الواقفیه است.

مهدی موعود اثر آیت‌الله علی دوانی (که با رویکرد پاسخگویی به بایبه و بهائیه نگارش گردیده) و یا دعوی السفارة فی الغیبة الكبرى اثر آیت‌الله شیخ محمد سند، مهدیان دروغین (رسول جعفریان)، الواقفیه دراسة تحليلية (ریاض محمد حبیب)، مواجهه ائمه با مدعیان مهدویت (امیر محسن عرفان)، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت (حسین حجامی)، جریان‌شناسی مهدویت در فرقه‌های شیعی (حیدر مظفری) و کتاب جعل و تحریف در روایات مهدویت (سید جعفر صادقی) را می‌توان نام برد و در میان اهل سنت کتاب‌هایی مانند البرهان (متقی هندی)، اصول بلا اصول (محمد بن احمد اسماعیل المقدم) و تحذیر ذوی الفتن من عبث الخائضین فی اشرط الساعة (احمد بن ابراهیم بن ابی العینین) را می‌توان اشاره نمود، که به اختصار مواردی را تذکر داده‌اند.^۱ در تعدادی از مقالات نیز به صورت موردی و جزئی و یا فارغ از بحث درباره جریان‌های انحرافی، به تصحیف و تحریف در روایات مهدویت اشاره گردیده که از جمله مقاله (تحلیل و بررسی تصحیف و تحریف در برخی روایات مهدویت) خدامراد سلیمیان، مندرج در فصلنامه پژوهش‌های مهدوی شماره ۱۴ نقش عباسیان در جعل و تحریف روایات مهدوی، سید جعفر صادقی فصلنامه مشرق موعود، ص ۲۹، تحریف در حدیث، عوامل و پیامدها، سید علی دلبری، فصلنامه کتاب قیم ش ۱۱ و تاملی در تفسیر آیه شریفه "یحرفون الکلّم عن مواضعه"، محمد حسن احمدی فصلنامه مطالعات تفسیری، ش ۱۰ را نام برد. خلاء موجود در منابع پیش گفته چنین به نظر می‌آید.

اولاً: به دسته‌بندی روایت‌های تحریف شده در مباحث مهدویت نپرداخته و به صورت کلی و بدون موضوع‌بندی مشخص بدان‌ها اشاره‌ای نموده و در برخی مواقع تحلیل ارائه داده‌اند. ثانیاً: عموم روایت‌های ذکر شده ناظر به دوره‌ای خاص مانند بنی‌العباس، صفویه و بهائیت و یا فرقه‌های مذهبی خاص می‌باشد و کمتر به گروه‌های انحرافی در دو دهه گذشته پرداخته‌اند. به عنوان نمونه در کتاب "مهدیان دروغین" پس از نام بردن و معرفی اجمالی فرقه‌های گذشته، تمرکز بر دوران صفویه نموده است و پس از ذکر توقیت‌ها و

۱. جهت دیدن نام برخی دیگر از کتب رک: مواجهه ائمه با مدعیان مهدویت، ص ۳۱.

تحریف‌های به کار برده شده، به برخی جریان‌های معاصر نیز اشاره کوتاهی نموده اما به تبیین اشتباهات روایی نپرداخته است. در کتاب "جعل و تحریف در روایات مهدویت" نیز به روایات تحریف شده و جعلی در دوران بنی العباس اشاره شده و محتوای روایی کتاب (العرف الوردی سیوطی) تحلیل گردیده است.

نگارنده در این پژوهش تلاش نموده است تا با بهره‌گیری از زحمات نویسندگان مذکور، پژوهشی نو ارائه داده و بدین نکات توجه نماید:

۱. طرح ساختاری جدید؛

۲. گردآوری و بیان مصادیق متعدد مبتنی بر آموزه‌های مهدوی؛

۳. نقد روشمند و ارائه الگویی در نقد فرقه‌ها؛

۴. تحلیل جریان‌های انحرافی معاصر پیرامون مهدویت.

و با این نگرش، ضعف دیگر پژوهش‌های صورت پذیرفته را جبران نماید.

در پایان بر خود لازم می‌دانم تا از ریاست وقت پژوهشگاه بین المللی المصطفی ﷺ جناب حجت الاسلام دکتر متقی، ریاست محترم پژوهشگاه علوم اسلامی حجت الاسلام دکتر رضائزاد، مدیر گروه مهدویت حجت الاسلام دکتر مهدی یوسفیان، حجت الاسلام بخشاوند (کارشناس پژوهشی پژوهشگاه)، جناب آقای حسینی (مسئول دفتر ریاست پژوهشگاه)، حجج اسلام صمدی و داودپور (اعضای گروه مهدویت پژوهشگاه) و دیگر عزیزان که اینجانب را در به ثمر نشستن این تحقیق یاری نمودند تشکر نمایم.

محمد شهبازیان

tarid@chmail.ir